

VIERHONDERD JAAR ST. AEGTEN SCHUTTERS-
OF GROOT GAESBEEKER Gilde van Soest

I

Het Sint Aegten schutters- of Groot Gaesbeeker Gilde van Soest behoort tot de oudste gilden in Nederland, die boven de grote rivieren worden gevonden. De fundatiebrieven zijn verloren geraakt; andere bronnen en overleveringen bevestigen de hoge leeftijd van het Grote Gild, zoals de volksmond in Soest het betitelt in tegenstelling met het St. Anna- of Kleine Gild, dat gewoonlijk met laatstgenoemde naam wordt aangeduid.

Het Groot Gaesbeeker Gilde kan niet bogen op oude papieren, maar bezit enkel een paar oude boeken, die dateren vanaf 1682 tot en met 1782 en vervolgens vanaf het laatstgenoemde jaar tot 1907. De boeken berusten in het oud-archief der gemeente Soest, waar zij beter worden bewaard dan voorheen toen zij in particulier bezit waren. Nu worden zij tenminste zoveel mogelijk behoed tegen de tands des tijds, die zijn tanden er al geducht had ingezet. Zij blijven eigendom van het Grote Gild. Wil men de oude boeken raadplegen, dan is een consent van de ouderman van het gild nodig.

Verschillende secretarissen van het Grote Gild schreven hierin feiten, voorvallen en gebeurtenissen, die in het gild zich voordeden nauwkeurig op en notuleerden ijverig de plaats gehad hebbende handelingen. Rekening en verantwoording over het beheer van de gildslanden en de ingekomen penningen, worden eveneens vermeld.

Aangenomen wordt dat in het jaar 1560 het St. Aegten Schutters- of Groot Gaesbeeker Gilde is heropgericht. Een copy van de oude fundatiebrief uit dit jaar, vermeldt, dat de oude brieven verloren zijn geraakt "door oorloge ende dueren tyde".

Onverbrekelijk is de naam "Van Gaesbeek" verbonden aan het oude schuttersgilde, dat hem eert als zijn stichter. Zijn naam: Groot Gaesbeeker Gilde ontleent het zeer vermoedelijk aan Jacob van Gaesbeek, heer van Abcoude en Duurstede, Strijen en Putten. Van Gaesbeek zou uitgestrekte bezittingen te Soest gehad hebben; met zekerheid is hierover niets bekend.

De overlevering verhaalt, dat heer Jacob van Gaesbeek zijn enige zoon tijdens een rit te paard, met een puntige stok of met de knop van de rijzweep op het hoofd sloeg, omdat de jongeman niet naar behoren te paard zat. Inderdaad heeft Jacob van Gaesbeek maar één zoon gehad: Anthonie, en wel uit zijn eerste huwelijk met Johanna de Ligne; deze zoon is volgens de kronieken in het Rijks-Archief te Utrecht in 1429 kinderloos overleden.

In hoeverre het familiedrama de aanleiding was, dat de heer Van Gaesbeek, als boetedoening voor zijn euveldaad nu het schuttersgilde zou hebben gesticht, waaraan hij landerijen, bestaande uit hooi- en weilanden, ten geschenke gaf, uit welke opbrengst dit gilde jaarlijks zou kunnen "teren", d.i. feestvieren, ligt in de nevelen der historie gehuld.

Om welke reden dan ook Jacob van Gaesbeek zijn landerijen wegschonk en het St. Aegten Schuttersgilde van Soest hiermede begiftigde, een feit is het, dat door deze schenkingen, hij het was, die de fundamenten legde, waarop het voortbestaan van dit gilde tot op de huidige dag verzekerd bleef.

Een andere overlevering vermeldt, dat Jacob van Gaesbeek van berouw over de doodslag op zijn enige zoon deed blijken, door te Soest op de plaats waar de misdaad was begaan, een klooster te stichten.

Nu blijkt echter, dat dit klooster "Mariënburgh", bewoond door de zusters, die de regels van de H. Brigitta volgden, reeds bestond in 1393, want volgens de naspeuringen van wijlen de heer T. Plum te Baarn wordt het Brigittenklooster Mariënburgh genoemd in een schouwbrief van bisschop Florens van Wevelinckhoven, op de schouw van den Nieuwen Eemdijk onder de polder De Slaage, van 5 maart 1393 en wordt beschreven als "het convent van Sint Brigitten te Soest, met haar gesellen".

De gelderse geschiedschrijver Arend van Sligtenhorst noemt als stichter van het Brigittenklooster te Soest, Jacob van Gaesbeek, die zijn zoon en erfgenaam met een spitsroede op de dun-egh (slaap) van het hoofd sloeg, waardoor de jongen van het paard viel en daarna overleed. De heer Van Gaesbeek, een opvliedend en driftig man, zou "van syne sinnen veruckt en beduyseld sijnde door oortuytinghe van de boosen geest, hij, (immers so de gemeyne roep gaet wt (uit) eene verdoemelycke en overgeloovighe nieuws-gierigheyd van d'een of d'ander beweerden had gekoft ende in een doosien by hem droegh)". Het bijgeloof in de tijd der middeleeuwen komt hierin wel sterk tot uiting. Geen zinnige mens gelooft op het ogenblik, dat men de duivel of boze geest in een doosje met zich dragen kan.

Stichting van het klooster Mariënburgh door Jacob van Gaesbeek kan dus bezwaarlijk hebben plaats gehad in de 15e eeuw. Het lijkt waarschijnlijker dat de boetvaardige vader naar aanleiding van deze voor hem zo noodlottige gebeurtenis, hetzij als boete voor de manslag, hetzij in het belang van de zielerust van de verslagen zoon, hem door de kerkelijke autoriteiten, die zich hiermede zullen hebben bemoeid en hem hierover hebben terechtgewezen, hem de uitbreiding van het klooster, als boetedoening voor zijn daad, hebben opgelegd. Oorkonden, die deze schenkingen aan geestelijke instellingen of aan het St. Aegten Schuttersgilde van Soest, bevestigen zijn niet bekend, zodat één en ander zeer twijfelachtig blijft.

Of nu het St. Aegten Schuttersgilde van Soest pas in 1429 opgericht is, valt uiteraard moeilijk te bevestigen. Zekerheid hierover bestaat er allerminst. 't Is zeer waarschijnlijk, dat de Soestenaren reeds van oudsher bekwame boogschutters, ver voor de middeleeuwen al een gilde vormden, in navolging van de oude germaanse weerbroederschappen.

De eerste schriftelijke berichten omtrent het St. Aegten schutters-

1434. Messire Jacques, Seigneur de Gaesbeke, d'Abconde, de Putte & de Stryen, Conseiller & Chambellan du Duc & Lieutenant des fiefs en Brabant. Il fut aussi un des six Conseillers deputez au regime du Pais en absence de Philippe, Duc de Bourgogne, par commission du 29. Decembre 1430.

Het wapen van Zweder en Jacob van Gaesbeek. De twee bovenste kwartieren komen voor in het wapen op de oude gildevlag van het St. Achten schutters- of Groot Gaesbeeker Gilde van Soest.

Cliché Hist. Ver. „Vigilate Deo Confidentes”.

gild of Groot Gaesbeeker gilde dateren uit het jaar 1560, het jaar waarin het gilde werd heropgericht en de bronnen dit vermelden.

In het werk van Anthonius Matthaeus "De jure gladii", hetwelk in 1689 te Leiden werd uitgegeven, publiceert de schrijver het afschrift van een charter, dat in 1560 door de oude en nieuwe oudermannen benevens de respectievelijke raden werd opgesteld, omdat de oorspronkelijke fundatiebrieven of stichtingsacten verloren waren geraakt. Een copy van dit charter, vermoedelijk overgeschreven in de 18e eeuw berust op het oud-archief van de gemeente Soest en luidt als volgt:

Wij Jacob Hendricksen als Ouderman van outs, Gijsbert Rutgersen, ende Herman Rutgersen als oude Raadsheeren, Isaac Aertsen als nieuwe Raadsheeren, Gerbert Aertsen ende Gijsbert Hendricksen nieuwe Raadsheeren ende den gemeen gilde broederen van Sint Achtengilde in Soest, dat welke gilde ons gefundeerd, gegunt, gegeven ende gemaect is van den Eerwaardigen Heeren Heer van Gaesbeek, dat wij lieflicken, eendrachtelicken ende vrundelicken solden onderhouden deze ordonnantien hier achtervolgende.

En de overmits onsen olden brief ende fundatie van den gilde is verdonckert,

getravelleert, ende uythandich gemaakt door oorloge ende dueren tyde, soo hebben wy Oudermannen ende Raadsheeren voornoemt, den gemeen gildebroaderen de olde ordonnantie ende usanty overgeset in desen nieuwen brief, ende overmits de wereld ende die menschen alle daghen cloecker ende subtylder worden in qualitate, dat men se nauwelyk conde reguleren met de olde ordonnantiën opnieuw hierbij geaccordeert ende geordineert, ende dat om misbruik ut supra. In den eersten dat de Oudermannen in der tijd ende die Raatsheeren sullen copen laecken, dat eene jaar root ende wit, dat ander jaer blauw ende wit, dat derde jaer groen ende wit, ende dat selfde te maacken onder de deyls naa ouder gewoonten, om elck gilde broeder daer een kovel off te hebben, alst behoort ende dat naa ouder gewoonten als boven, ende dat sullen den Ouderman mit den Raadsheer in der tijd bestellende kovels gemaakt te zijn voor den Pynxterdag, ende soe wie daar geen een en haalt, die en sal geen kovel hebben, ende elke gildebroadere sal den Ouderman een halve Brabantsche stuyver voor een kovel geven, ende dat tot profijt des gemeen gilde voornoemt, ende dan daar na op Pynxter Maandach met malcander den Papegaay schieten na ouder gewoonten, ende niemant en sal naa den Papegaay schieten, eerdan den Coninck geschoten heeft, op verbeurt van enen goeden gouden gulden, 't stuck voor acht en twintich Brabantsche stuyver, of ander payment weerden daarvoor.

Ende als die Papegaay of is ende dan Coninck is, die sal den Ouderman kiezen van sijn naaste bloet, die goet ende bequaam is om dat gilt te connen regieren, ende of saicke waar, dat den Ouderman niet bequaam en waar, ende die gemeen gilde daar op smayden, so mag dat gemeen gilt of die meeste stemmen den selfden of setten ende kies en anderen, die bequaam is om 't voornoemde gilt te connen regieren, Ende den Coninck sal des anderen jaars Raadt wesen, Ende die twee olde Raadsheeren zullen met malcanderen spelen, soe wij den Raadsheer kiest, maar selven geen blijven.

Ende na dit gedaen synde, ende den Papegaay off synden, so sullen die gemeen gildebroaders den Coninck eerlycken ter kerke brengen, gaande paar mit paar, mit haar bussen ende bogen, ende dan in de Kerck komende so sullen sy oock eerlijcken gaan ende offeren nae oude Usantien op 't verbeuren een tonne biers van twalef Brabantsche stuyver, Ende voorts na de misse uyt is, so sellen die gemeene gildebroaderen den Coninck eerlicke brengen in de herberghe, daar men teeren sal, ende aldaar in de herberge mit malcander ootmoedelicken, eerlicken, eten ende drincken, als dat betamelick is. Sowie aldaar onbequemelicken of rebellicxen den anderen in quaatheyte mit enen vuyst slaatt off die een messe treckt als voornoemt in quadheyt, die sal verbeuren en tonne biers als boven.

Maar soe wie den anderen mit een messe steeckt, of anderen estremenent niet uytgesondert, malcanderen bloet ryst in quaatheyte, ut supra, die sal verbeuren enen goeden gouden gulden 't stuck ende prijs als boven, ende aldaar in de herberghe teeren drie daghen langk after den anderen na alder usantien ende gewoonten. Ende dan op ten heylich Sacramentsdach daar naa, soe sullen die gemeen schuts oock offeren mit haar bussen ende bogen als boven genomineert staat, ende mit haar kovelen op 't hoeft hebbende gelijcken hier vorder gespecificeert staat, ende gaan mit die processy van dat Heylich Sacrament paar mit paar, mit bussen ende bogen, ende bouten naar gewoonten, ende voorts daar na op Sinte Aechten dach in den wynter, soe selmen oock gaan voor die processy gelyken als boven op 't verbeuren eenre tonne biers voorsz, ende een ygelijk sal sijn kovels ophouden ende bewaren tot Sinte Aechtendag toe, niet te mogen vercopen, versetten ofte versellen, dan bewaren tot Sinte Aechtendag toe op 't verbeuren een tonne biers, doe voorn genomineert staat.

Noch mit usantien, ordonnantiën, en voirwairden na older gewoonten, dat een gelyk giltbroeder sal hebben een stalen boge mit sijn toebehoort, als dat behoort, of een bus mit sijn toebehoort als dat betamelicken is, ende 't selfde op 't verbeuren een tonne biers ten prijse als boven. Noch mit contracten ende voirwairden, dat den Ouderman of de Raatsheeren niemant in den gilde aan en sullen nemen minder dan om twee goeden gulden, 't stuck acht en twintich Brabantsche stuyvers gereckent ut supra, behoudelijcken den outsten soon, die mach komen nae sijns Vaders doot, als hij mondich is, eyschen ende halen sijns Vaders kovel, ende wesen een gildebroadere in sijns Vaders plaats als dat behoort sonder enighe

exepetie of enige restitutie van penningen daarvan gevende, Ende die selfde die sy supplianten aannemen in den gilde voornoemt, die sullen wesen goet van naam ende faam.

Buerkinderen in Soest woonachtig ende geboren of men sal se wederom uyten gilde doen ende daar en boven sal den Ouderman of Raatsheeren, of soe wie denselfden aanneemt, die niet bequaam en is, enden die gemeen gildebroeders daar op smaeyen, ende dieselfden die sy Supplianten ingenomen hebben, ende niet bequaam en is, soe sullen die selfde Suppliant en daar schade bij hebben de somme van enen halven silveren Riale, Ende noch so wie in den gilde voorgenoemt gaat, die noch gehouden sijn, ende geven die Kerck alhier een half pont goeden was, ende die bode, die hem den eet ofneemt een goet paar hantschoen, of anderhalve stuyver daarvoor.

Ende voorts soe wie van den gildebroeders buytens Dorps hylight, ende aldaar blijft woonen een jaar, ende na dat jaar en sal he genen kovel meer hebben, ende geen gildebroeder meer blijven, dan weder in 't voornoemde dorp comen wonen, ende op nieuw wederom ingaan.

Ende dan nog mede soe ist geacordeert ende geordineert, dat den Ouderman met sijn Raatsheeren geen hout sullen vercopen, off geen estrementen sullen versetten of versellen, off geen Lant verhuynen dan op ses jaren, soe als men van outs placht te doen, off sy sullen die reste, off die wincoop daar van sijnde selver betalen. Want men sal dat doen bij den gemeen gilde ofte gilspraak, ende soe wie dan coopt ofte hoyrt, die sal als dan van stonden aan burgh stellen, ende daar dan cedullen of gemaakt ende die te bewaren geven den Ouderman, of soe wie dat gilde beliefs, die daartoe bequaam is, Noch dat den Ouderman geen Covels buyten Dorps sende buyten consent der Raatsheeren, of het zij dat so oerbaar waar den gemeen gilde, ende so wie een van de gildebroederen een vrent man een Kovel op 't hooft set in der tijt, als die gemeen gildebroeders teeren, die sal verbeuren een halven gouden gulden ten prijse als boven, Noch mit contracten ende ordonnantien, dat niemant, so wanneer die gemeen gildebroeders teeren, sal gaan sitten eten ende drincken aan des Conincks tafel ofte den tafel daer naest aen buyten consent des Oudermans ofte des Raets, ofte hij sal verbeuren eene tonne biers ten prijse als boven.

Ende naa dat de maaltijd dan gedaan is, so sal men den Coninck eerlicken 't huys brengen na older gewoonten, ende dan sal den Coninck aldaar hebben eene tonne biers van alsulcx bier, als den gemeen gildebroeders gedroncken hebben, ende sult sy met malcanderen uytdrincken sonder enighe qualitatie, ofte qualiteyt, of alsulcx pene te verbeuren, als boven genomineert staat. Noch soe wie in den gilde voorgenoemt een knecht ofte vryer is, ende daarna eene vrouw trouwt, ende die ter kercken legt, echt, ende naa ordonnantien, usantien, van desen lande van herwerts over, die sal daar schuldig wesen den gilde eenen emmer biers van drie van(m)en.

Ende voorts soe wie een ygelick hier breukich in wort in eenige punten, qualiteit, ofte andere qualitatie hier beschreven, het sy van wachtboeten, geen boog te hebben, geen kovels te bewaren, niet te offeren, off schieten na den Papegaey eer den Coninck geschoten heeft, off eenige breucken, die sullen den Ouderman ende Raatsheeren van stonden aan opleggen ende betalen, off van stonden aan sal men denselven uit den gilde doen en geven hem een schrap in den cedulle daarvan sijnde, ende men sal denselven Deposant nimmermeer wederom niet aannemen in den gilde voorgenoemt.

En de voorts van dit ende van al dat daar incomens is sij van pacht van Lant van Hofsteden, van aannemen in den gilde of wat incomste van gelt of goet, dat den gilde voergenoemt jaarlyks incompt, daar sal den Ouderman mit den Raatsheeren in der tijt reekeninge of doen opten derden dach naa dat die Papegaay of geschoten is, ende dat voor vier goede arbitraal mannen, die welcke de gemeen gildebroederen daar toe setten ende ordineren sullen, die sufficient sijn om die reekeningh te ontfangen, ende 't selfde moeten gildebroederen wesen van desen. Ende op alle qualiteyt, die daar verbeurt worden gelijcken hier voorsz. staen, daar sal den Ouderman off den Raatsheeren in der tijt opsicht toe hebben, ende bekeuren die selfde Deposanten op wat tyden dat mense bevynt, te weten sonder bogen, ofte bussen, ofte kovels niet te hebben, off en hebben op den tyt ende

stondt, als hier voren geschreven staat, ende dat helfte sullen sy depositanten moeten resituieren ten pryse sonder exceptie, of te verbeuren alsulcke pene ut supra.

Ende 't selfde hier voor beschreven hebben wij Oudermannen ende Raatsheeren hier voor genoemt, ende den gemeen gilde van Sinte Aechten, gildebroeders in Soest, alsoo hier voorgeschreven staat gemeender kant ende tho samen lieffelijcken geordineert, omdat wij ende onse nacomelingen dat selfde mogen onderhouden eendrachtelicken ende dat tot Gods eeren ende onser sielen salicheyt.

Ende dat dit aldus geschiet ende geordonneert is soe hebben wy Oudermannen ende Raatsheeren voorgenoemt desen brief onder besegelt, ende want ick Herman Reijerssen, ende Isaack Aertssen, ende Gijsbert Heyndrickssen voorsz. selfs geen segel en gebruicken, soe hebbe ick Herman voorgenoemt gebeden Roeters Jacobsen om voor mij te besegelen, ende ick Isaack Aertssen heb gebeden Gerrit Hilhorst, ende ick Gijsbert Heyndrickssen heb gebeden Roetert Antonissen voor mij te besegelen, Dat welcke wy Gerrit, Roetert ende Roetert voorgenoemt als gildebroeders geerne gedaen hebben door bede van den depositanten voorgenoemt, ende wij Jacob Heyndrickssen en Gijsbert Rutgersen ende Gherbert Aertssen voorgenoemt hebben selfs onse segelen aan desen brief gehangen. Ende noch tot een vestigher memorie van desen hebben wij Antonis Aertssen, Dirck Tonissen, Lambert Heyndrickssen, ende Gysbert Heyndrickssen als gilde broeders mede desen brief besegelt elcks mit onsen segel.

Geschied in den jaere Anno vijftien hondert ende 't sestig, den derden dach des maands Junius. Ende was ondertykent, Bij mij Thonis Gysbertssen Wolff Notaris scripsi, ende met dertien dubbele sterten, daarvan drie sonder segelen waren, ende d'andere thien mit segelen ende stucken van segelen alle in groenen wassche beneden uythangende. Gecollationeert dese Cotype tegens synen originelen fransijnen brief ondertykent ende besegelt als boven, ende daar mede bevonden te accorderen, By mij Notaris, publycq 's Hooft van Utrecht.

I. UYTTEWAEI, NOTS.

Matthaeus vermeldt in zijn werk niet, waar het afschrift van dit charter berust. Het oorspronkelijke stuk is niet in het bezit van het Grote Gild te Soest, noch bevindt het zich in het Rijksarchief te Utrecht.

Een ander stuk, dat negen jaar na het voorgaande is opgesteld en vermeld wordt in het Utrechtsche Placcaatboek blz. 431, onder: "Costumen en Usantien van 't Eemsche Quartier (de vijf Quartieren van Eemland zijn Zoest, Baaren, Eemnes nuyten en binnedycks Bunschoten en Eembrugge, Woudenberg en Renswoude, Leusden en 't Hooge Land") uit het jaar 1569, onder artikel 220 luidt: "Hebben die van den Gerechte van Zoest, zekere Schutterye, henlieden in voortijden bij den Heere van Gaesbeek gegeven, met zekere landen, welcke schutterye met syn toebehooren bij henlieden noch jaerliex gebruickt wordt".

De hertog van Alva wenste het gewoonrecht, dat voor een groot deel onbeschreven was te (condificeren) d.w.z. schriftelijk vast te leggen. Tijdens zijn bewind wilde hij dat een nauwkeurige opgave werd verstrekt van de in aan hem onderhavige gebieden geldende "costumen ende usantien" (gebruiken en gewoonten).

Op 25 oktober 1569 ging er een missive uit, o.a. aan de president en de raden van het provinciaal hof van Utrecht. Onmiddellijk werd ter afdoening een afschrift van deze missive verzonden naar de lagere bestuursinstanties in de provincie. Uiteindelijk ontvingen schout en schepenen van Soest dit stuk. Zij stelden hun rapport

samen. Het werd een vrij lijvig boekdeel, bestaande uit 23 paragrafen, waarboven stond: "Dit syn dye usantien ofte costumen ende gelegentheiden van den dorpe van Soest, dye sy dagelix observerende zijn, ende nu by den gerechte bij geschrift gestelt, ende dat duer beveel ende seeckere missive van den hertoghe van Alva".

Het blijkt dat er in negen jaar — het vorige werd in 1560 opgesteld — niet veel is veranderd. Dat het St. Aegten Schuttersgilde toendertijd een belangrijke plaats innam in het dorps- en gemeenschapsleven van die tijd, blijkt, dat schout en schepenen van Soest het beslist noodzakelijk vonden, een extra paragraaf, § 9 op te geven over het Gaesbeeker Gilde en als aparte bijlage een samenvatting van het reglement van dit gilde toevoegden.

Bedoeld rapport werd tweemaal opgemaakt, nadat de maarschalk van Eemland Cornelis van Leeuwen, op vermelding van alleen het allerbelangrijkste had aangedrongen en het gerecht te Soest in het eerste rapport teveel dingen had vermeld, die niet terzake waren en met gewoonterecht niets uitstaande hadden.

Het betreffende stuk is nagenoeg gelijk aan het vorige in extenso weergegeven geschrift. Beide copiën verschillen niet veel met elkaar wat schrijfwijze betreft, de namen van de getuigen, alsmede van schout en schepenen zijn in beide stukken eensluidend. Wat wij dus weten van het oude gilde van Soest, moeten wij putten uit de oude ons bekende ordonnantien van 3 juni 1560. Wel is deze een herhaling van een oudere, die door oorlogsgeweld, plundering of anderszins is verloren geraakt.

Volgens T. Plum eerder genoemd, hebben schout en schepenen van Soest, vormende, "het Gerecht" reeds in 1554 verscheidene oude mannen opgeroepen om over de gewoonten van het gild te worden ingelicht; 't gerecht heeft die brief met zijn zegels bekrachtigd. Bronnen hierover worden niet vermeld. Wel blijkt, dat het gerecht van Soest de verloren gegane geschriften wilde vervangen voor nieuwere, die de gewoonten en gebruiken van het Groot Gaesbeeker Gilde, opnieuw moesten vastleggen.

Na deze uitvoerige uiteenzetting over de stichting van het St. Aegten Schutters- of Groot Gaesbeeker Gilde van Soest, kunnen wij aan de hand van de bijzonderheden vermeld in voorgaande charters, met aan stelligheid grenzende zekerheid vaststellen, dat de leeftijd van dit gilde, op vierhonderd jaar gesteld kan worden en hiermede naast het St. Anna- of Kleine Gild tot de oudste corporatie van Soest behoort.

In 1685 telt het gilde 126 leden. Op het ogenblik na een bestaan van vier eeuwen 660 leden, waaronder vele vrouwen, die getrouwd met een gildebroeder lid van het gild kunnen worden. Een weduwe van een gildelid behoudt het lidmaatschap van het gild, mits zij niet hertrouwt met een man, die geen lid van het Grote Gild is; dan verliest de vrouw haar lidmaatschap. Om als lid te kunnen worden aangenomen, moet men rooms-katholiek zijn, de leeftijd van negentien jaren hebben bereikt, zijn kerkelijke plichten getrouw nakomen,

van onbesproken levensgedrag zijn en in Soest geboren en woonachtig zijn. Een uitzondering is thans gemaakt voor kinderen geboren uit Soester ouders (in Soest geboren en wonende) die in een ziekenhuis elders het levenslicht zagen.

De oude bepalingen van 1560 vermelden, dat de ouderman en zijn raadsheren alleen geboren Soesters mogen aannemen. Deze bepaling is dus veranderd en aan de moderne tijd aangepast.

Een bepaalde religie wordt in de fundatiebrief niet genoemd, zodat na de reformatie (in Soest werd in de kerstnacht van 1580 de religie omgezet) rooms-katholieken en die van de gereformeerde zijde, mits zij in Soest waren geboren lid van het Groot Gaesbeeker Gild konden zijn.

De kerkhervorming heeft in Soest nooit grote omvang gehad en de oorspronkelijke bewoners van het oude dorp bleven trouw aan hun oude moederkerk en... aan het gild. Van de zijde van het gildebestuur werden naar het schijnt geen aanmerkingen gemaakt, voor zover de personen in kwestie voldeden aan de eis, dat zij voor en op de teerdagen mee ter misse moesten gaan. Van de zijde der hervormde kerk kwamen wel bezwaren, want bij de gildefeesten ging het lang niet altijd rustig toe.

De hervorming vatte de oude gilden en broederschappen op als kerkelijke organisaties en trachtte haar bezittingen eenvoudigweg te naasten. In een rapport in 1593 uitgebracht, over de voortgang der hervorming in Soest wordt vermeld: "Ende hebben (de Soestenaren) oock een schutterie dewelcke 's jaers van lantrenthen heeft omtrent 100 gld". Hieruit blijkt dat het Groot Gaesbeeker Gilde als een kerkelijke organisatie wordt aangemerkt.

De kerkelijke verdeeldheid heeft echter in Soest gelukkig nooit tot scherpe tegenstellingen binnen de dorpsgemeenschap geleid. Er ontstond geen partijstrijd. Tengevolge van de bemoeiingen der hervormde kerk is het St. Achten Schutters of Groot Gaesbeeker Gilde uitsluitend katholiek geworden. In de 19e eeuw treden geen hervormden meer toe als lid van het gild.

Het Groot Gaesbeeker Gilde van Soest bezit nog een oude groten-deels vergane zijden vlag of vendel met korte stok, in de kleuren rood, wit en blauw, dwars daarover een grijsblauwe band, met in het midden een wapen. Dit wapen bestaat uit vier kwartieren; de bovenste helft vertoont evenals het echte wapen van Zweder en Jacob van Gaesbeek — de wapens van Abcoude en Gaesbeek, de drie zilveren zuilen en de zilveren Gaesbeekse leeuw.

De onderste helft is het spiegelbeeld van de bovenste helft en komt dus uiteraard niet met het echte wapen van Van Gaesbeek overeen. Waarschijnlijk heeft men dit wapen in vroegere tijden uit het geheugen of naar een onduidelijk geworden voorbeeld weer opgezet. Dit vreemdsoortige wapen is nochtans een sterke aanwijzing in de richting van Jacob van Gaesbeek.

(wordt vervolgd)

E. HEUPERS